

Ovo poglavlje otvara možda i najinteresantniju priču o integraciji u cijeloj knjizi – paradokse u kojima se naturalizirani igrači formalno prihvaćaju, dok se njihova integracija u društvo stalno dovodi u pitanje. Takvo neprihvatanje, osim što je nerijetko utemeljeno na etničkim i rasnim percepcijama “drugosti”, proizlazi iz kompleksne i duboke uronjenosti hrvatskih nogometnih struktura u radnje koje javnost i navijači smatraju devijantnima i štetnima za nogomet. Ta percepcija inicira nepovjerenje i preljeva se i na same igrače. Autorica primjećuje da integracija reprezentativaca ostaje opisana širim društvenim odnosima moći i povjerenja te da nacionalni identitet u sportu postaje “pregovaran prostor između prava, emocija i lojalnosti” (str. 215).

Zaključno poglavlje donosi sintezu rezultata i pokazuje da je integracija u sportu složen, selektivan i višedimenzionalan proces, ali i da je nogomet odlično polje za njegovo istraživanje. Naime, za autoricu “integracijski proces vrlo je kompleksan, no ujedno i selektivan” (str. 217). U različitim kontekstima pokazuje se kako je nogomet, odnosno integracija kroz nogomet, uvelike ovisna o lokalnim, kulturnim i institucionalnim okvirima.

Sport, a osobito nogomet, u domaćoj znanosti dugo je bio istraživački zanemaren ili pak opterećen određenom stigmom. Ta stigma nerijetko proizlazi iz uvjerenja o netoleranciji, netrpeljivosti i zatvorenosti nogometnih struktura i navijača prema “drugima” i “drugacijima”. Posljedično, istraživački je interes najčešće bio usmjeren isključivo na one aspekte nogometa koji su prepoznati kao devijantni – nasilje, rasizam, političku instrumentalizaciju – dok su njegovi pozitivni društveni potencijali uglavnom ostajali u pozadini. Knjiga *Nogomet, migracije i integracija* stoga predstavlja važan iskorak: ona pridonosi razumijevanju nogometa kao mogućeg oruđa društvene integracije. Premda autorica na pojedinim mjestima prepoznaje i dijagnosticira i one problematične procese koji prate nogometne prakse, središnja vrijednost njezina rada leži upravo u isticanju činjenice da se pozitivni integracijski procesi odvijaju i unutar nogometnih sfera – ondje gdje ih domaća znanost u pravilu najmanje traži.

Andrej Ivan Nuredinović

Mit, vjerovanje i prostor: znanstveno-stručni zbornik radova posvećen Tomi Vinščaku, znanstveniku, istraživaču i prijatelju s krova svijeta, Marijana Belaj, Tibor Komar, Suzana Marjanić i Ivana Radovani Podrug, ur., Hrvatsko etnološko društvo, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2024., 378 str.

U izdanju Hrvatskog etnološkog društva i Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2024. godine objavljena je knjiga *Mit, vjerovanje i prostor*. Riječ je o zborniku radova posvećenom etnologu i kulturnom antropologu Tomi Vinščaku (1951. – 2013.), nastalom kao rezultat dvodnevnog znanstvenog skupa održanog 2022. godine. Zbornik sadrži ukupno 17 priloga koji – svaki iz svog istraživačkog rakursa – ne samo da zahvaćaju Vinščakovu znanstvenu biografiju već i odražavaju širok dijapazon istraživačkih tema i

interesa kojima se bavio ovaj znanstvenik, sveučilišni profesor i prijatelj s vrha svijeta. Širok tematski dijapazon priloga te raznolik disciplinarni profil autora ujedno predstavljaju *hommage* Vinščakovoj inter- i transdisciplinarnoj istraživačkoj orijentaciji – nečemu što i danas izrazito nedostaje hrvatskoj etnologiji i kulturnoj antropologiji. Upravo zbog toga knjiga *Mit, vjerovanje i prostor* može biti interesantna svima koji se bave srodnim istraživačkim temama ili, općenito, dijele široke istraživačke horizonte. Ipak, imajući u vidu vlastitu istraživačku poziciju, usudio bih se reći da ona može biti osobito vrijedna i za stručnjake s interesima usmjerenima prema povijesti discipline – jer na jednome mjestu donosi najvažnije podatke o životu i znanstvenom putu Tome Vinščaka.

Zbornik je sadržajno podijeljen na 17 znanstvenih priloga (str. 9–364), koji su zakruženi uredničkim “Predgovorom” (str. 5–8), “Bibliografijom Tome Vinščaka” (str. 365–370) te “Fotografskim prilogom” (str. 371–379). S obzirom na široki tematski spektar priloga u zborniku, a zbog prostorne ograničenosti ovog prikaza, nastojat ću ih grupirati u tri osnovne kategorije koje ujedno odražavaju središnji naslov knjige: mit, vjerovanje i prostor.

Prvu cjelinu čine radovi koji, u tematskom smislu, zahvaćaju Vinščakovu nastavnu i znanstvenu biografiju, s posebnim naglaskom na istraživačkom području kojemu je posvetio veći dio svoje profesionalne karijere – istraživanju pretkršćanskih vjerovanja u kontekstu mitskog poimanja prostora. U tom smislu, prilog Marijane Belaj “Tomo Vinščak – istraživač i nastavnik izvan okvira” (str. 9–28) predstavlja uvodnu studiju i svojevrsnu skicu Vinščakove nastavne i znanstvene biografije. Autorica ističe tri ključna čimbenika koja su oblikovala njegov profesionalni razvoj: kulturnopovijesnu paradigmu, indološko obrazovanje i slavensku poredbenu mitologiju. Posebnu pažnju posvećuje Vinščakovu projektu *Sakralna interpretacija krajobraza*, koji je rezultirao opsežnom znanstvenom produkcijom, organizacijom niza znanstvenih skupova te uključivanjem lokalne zajednice i studenata u istraživanja. Upravo je to, prema mišljenju Belaj, jedna od činjenica koje određuje Vinščaka kao istraživača i nastavnika “izvan okvira” – znanstvenika koji se, u duhu današnjeg poimanja koncepta otvorene znanosti, dosljedno zalagao za aktivno uključivanje članova lokalne zajednice i studenata u procese stvaranja i prijenosa znanja.

Sljedeća tri priloga na različite načine obrađuju Vinščakov rad na projektu *Sakralna interpretacija krajobraza*. Prilog Mislava Ježića “Tomo Vinščak, voditelj projekta *Sakralna interpretacija krajobraza*, i suradnici na projektu Radoslav Katičić i Vitomir Belaj” (str. 29–41) iznosi suradničku perspektivu rada na ovom interdisciplinarnom projektu, koji je proizašao iz znanstvenog skupa održanog 2005. godine u Mošćeničkoj Dragi. Prema Ježićevu mišljenju, projekt je bio utemeljen na sinergiji dviju disciplina: etnologije i kulturne antropologije te filologije, a dodatan podstrek davala mu je razgranata mreža suradnika iz srodnih disciplina, koja je obogaćivala njegov etnološko-filološki karakter. U prilogu je, međutim, veći naglasak stavljen na projektni doprinos Radoslava Katičića i Vitomira Belaja, čije su osobnosti i znanstvenoistraživački rad predstavljali filološko-etnološku jezgru projekta.

Slično kao i Ježićev, prilog Tibora Komara “Projekt *Sakralna interpretacija krajobraza* – deset godina poslije (2012. – 2022.)” (str. 41–81) progovara iz perspektive znanstvenog novaka angažiranog na projektu, koji je izvorno bio zamišljen kao interdisciplinarno

istraživanje i vrednovanje tragova pretkršćanskih vjerovanja u toponomastici, topografiji i usmenoj predaji. Osnovni cilj projekta bio je znanstveno vrednovati mitske sadržaje istraživanih prostora te oblikovati istraživački model temeljen na lingvističkim i filološkim metodama, koji bi mogao poslužiti kao primjer za proučavanje toponima pretkršćanskog podrijetla. Ipak, srž projekta činila su terenska istraživanja, koja su za Vinščaka kao voditelja bila od presudne važnosti, ne samo zbog mogućnosti uključivanja šire mreže suradnika nego i zbog prilike da osobno kroči na istraživane toponime i “osjeti” prostor. U nastavku priloga Komar se osvrće na lokacije koje su bile obuhvaćene projektnim aktivnostima: Mošćenicu, Žrnovnicu i Ukrajinu, pri čemu su prve dvije i danas aktivne, posebice na kulturno-turističkom polju.

Prilog Anđelka Mihanovića “*Sakralna interpretacija krajobraza: lokalne recepcije i interpretacija na primjeru Žrnovnice pokraj Splita*” (str. 81–102) polazi od novinske analize aktivnosti lokalnih udruga vezanih uz staroslavensku baštinu, s ciljem prikazivanja odjeka projektne dionice *Sakralna interpretacija krajobraza* na području Žrnovnice. Mihanović pritom pokazuje načine na koje se staroslavenska baština u Žrnovnici danas koristi u kulturno-turističke svrhe. Uključivanje lokalnog stanovništva u projekt nije, stoga, rezultiralo samo uobičajenim prijenosom znanja već i aktivnim angažmanom zajednice i udruga u vrednovanju, revitalizaciji i interpretaciji staroslavenske baštine. U ovom konkretnom slučaju, spomenuta baština postaje temeljna odrednica lokalnog i zavičajnog identiteta, koji se interpretira kroz nacionalnu optiku. U tom kontekstu Žrnovnica se u javnosti (re)brendira kao “hrvatski Olimp”, a lokalne se udruge pozicioniraju kao aktivni promotori i poticatelji znanstvenih istraživanja.

Rad Damira Zorića “Prilog za sliku mitskog krajolika u Imotskome polju” (str. 103–122) usmjeren je na dva toponima: Opačac i Perinuša. Zorić nudi nova tumačenja ovih toponima na temelju lingvističke analize i povijesne kontekstualizacije. Hidronim Opačac dovodi u vezu s pridjevom (na)opak, dok lokalitet Perinuša povezuje s posvojnim pridjevom Perionova – Perunova. Ovim tumačenjima Zorić upućuje na mogućnost da se na području općina Opačac i Perinuša moglo nalaziti sjedište stare župe Imote, gdje je najvjerojatnije postojalo obredno središte stare vjere, dok je na području Imotskog polja stolovala sudbena vlast koja je djelovala unutar kruga slavenskih svetih mjesta.

Prilog Suzane Marjanić “Dendrologija i mitska botanika Tome Vinščaka i Nikole Viskovića” (str. 123–140) usporedno prikazuje dva istraživanja – Vinščakovo i Viskovićevo – koja autorica interpretira u odnosu na *mitologiju prirode* Natka Nodila. Vinščakova knjiga *Vjerovanja o drveću u Hrvata: u kontekstu slavističkih istraživanja* (2002) zalazi u područje mitske botanike, a u širem smislu etnobotanike, etnodendrologije i indoeuropske komparativne mitologije. Nasuprot tome, knjiga Nikole Viskovića *Stablo i čovjek: prilog kulturnoj botanici* (2001) istraživački se oslanja na područje kulturne botanike. Autorica potom obrađuje mitem *stabla svijeta* na primjeru Nodilovih, Katičićevih i Belajevih interpretacija. Nodilo slavensko stablo svijeta pronalazi u jasenu te mu pridaje porođajnu ulogu. U odnosu na Nodila, Vinščak se usmjerava na vjerovanja vezana uz hrast, drijen i vrbu, u kojima pronalazi fragmente mitskih predodžbi stabla svijeta. Posljednji dio rada fokusira se na suvremene primjere štovanja stabala: posvete stabala u zagrebačkom Botaničkom vrtu i godišnje proslave stabala u okviru Urban Tree Festivala.

Prilog Lidije Bajuk “*Sveta bukva – etnološko-interdisciplinarni ogled*” (str. 141–162) na temelju lingvističke i etnografske analize donosi pregled pojave bukve u različitim

predajnim, religijskim i običajnim kontekstima. Rad započinje s mitološkom dimenzijom bukve: od antičkih kultova preko mitoloških poema *Edde*. Fokus potom skreće na antičku, germansku i slavensku terminologiju, koje povezuju bukvu i pismenost, u čemu Bajuk slavenske toponime promatra kao jezične tragove praslavenske sakralizacije prostora. Šume bukve potom povezuje s predajama o zmajevima, zmijama, vilama i coprnicama. Stablo bukve u posljednjem dijelu rada dovodi se u vezu s kršćanskim običajima u kojima se pronalaze stariji, pretkršćanski utjecaji kulta predaka te poistovjećivanje kulturnih stabala s djevičanskim bogomajkama. Navedeni prežici danas su prepoznatljiviji u suvremenim običajima novogodišnjeg kićenja stabala, ophodnih drvenih križeva i svadbenih stabala.

Prilog Jelke Vince Pallue “Od žabe do babe: mitska žaba od prapovijesti do suvremenosti” (str. 163–200) fokusira se na simboličko značenje žabe kroz prizmu kulturne animalistike u širokom vremenskom rasponu – od prapovijesti do suvremenosti. Autorica rad započinje interpretacijom mitskog značenja žabe, koju se povezuje s izvorom života, zbog čega ona postaje simbol plodnosti, obilja, regeneracije, trudnoće i maternice. Jedno od obličja božice majke obnoviteljice stoga postaje upravo lik žabe. Autorica time podupire tezu arheologinje Marije Gimbutas o povezanosti suvremenih i prehistorijskih vjerovanja o žabama. Široki pregled kulturnog imaginarija žaba započinje s votivima i amuletima, čime se prikazuje kontinuitet pretkršćanskih i kršćanskih tradicija. Motiv žabe autorica pronalazi i u hrvatsko-moravskim magijsko-ritualnim plesovima vezanima uz plodnost, ali i u dijelovima narodne nošnje. Posljednji dio rada prikazuje žabu u folklorno-mitološkom trolistu: vještica – gljiva – žaba (krastača), te je povezuje s ostarjelim aspektom božice Babe i s likom Bogorodice u okviru *translatio christiana*.

Sljedeću tematsku cjelina čine prilozi koji na različite načine zahvaćaju temu prostora, također zastupljenu u Vinšćakovoj bibliografiji. U tu cjelinu spada i prilog Petre Ilić “Na Sleme, na Sleme, na Sleme’: kultura planinarenja na Medvednici” (str. 201–228), usmjeren na planinarenje kao nematerijalnu kulturnu baštinu Medvednice, koje uključuje planinarsku tradiciju, prakse, znanja i vještine. Autorica u prilogu polazi od pojma *kulture planinarenja*, naglašavajući fizički čin planinarenja kao ishodište simboličkih značenja koja oblikuju planinarstvo u odnosu na druge oblike rekreacije. U tom kontekstu Medvednica postaje kulturnoznačenjski prostor koji autorica promatra i analizira. Glavna razlika koja se uočava između planinara i običnih izletnika jest način kretanja Medvednicom. Specifičan način kretanja i uspostavljanje odnosa s prirodom uzrokuju afektivne doživljaje koji rezultiraju upisivanjem različitih značenja u prostor. Ključni marker planinarskog identiteta stoga postaje zajednički odmak od svakodnevnih urbanih praksi, koje unatoč svemu postupno uzimaju sve više maha i na području Sljemena.

Prilog Josipa Zankija “Nove konceptualizacije prostora – Velebit, Učka i Dharamshala” (str. 229–244) u teorijskom smislu polazi od prostornih studija Henrija Lefebvrea, Tima Ingolda i Edwarda Soje. Autor se usmjerava na tri studije slučaja: Južni Velebit, Učku i Dharamshalu u Indiji. Sve tri lokacije redefiniraju se iskustvima umjetnika, volontera, majstora i avanturista. Cilj navedenih intervencija bio je podizanje svijesti o važnosti povijesne baštine i ukazivanje na mogućnost njezine retematizacije. Osim umjetnika, u takvoj (re)konceptualizaciji prostora sudjeluju različiti avanturisti i volonteri – članovi lokalnih udruga. Dok avanturisti-trekkeri spajaju fizički i virtualni prostor putem aplikacija, volonteri i majstori okupljeni oko udruge Dragodid unutar stvarnog prostora

uprizoruju različite utopije. Posljednji dio rada bavi se nositeljima vještine *thangka* slikarstva u Dharamshali i prijenosom njihova znanja na novije generacije, imajući u vidu recentne sociokulturne promjene koje utječu na novo poimanje prostora.

Prilog Snježane Zorić "Alternativni glasovi dvaju tibetsko-bhutanskih tantrika – Padmasambhava i Drukpa Kunley" (str. 245–266) usmjerava se na *vajrayanski tip* budizma u Bhutanu, jedinoj azijskoj zemlji utemeljenoj na tim vjerskim principima. Autorica u radu polazi od fenomenološkog pristupa, usmjeravajući se na antonimijski odnos planine i pećine, na primjeru hramova Paro Taktsang i Chimi Lhakhang, u čijem kontekstu razmatra filozofska učenja dvaju tantrika: Padmasambhava i Drukpe Kunleyja. Naracija o osnivanju najstarije vajrayanske škole Padmasambhavi tako se utjelovljuje u arhitektonskim karakteristikama hrama Taktsang. Za razliku od toga, učenje Drukpe Kunleyja, koje se vezuje uz tjelesnost, putenost i razuzdanu senzualnost, održava se u prostoru hrama Chimi Lhakhang, koji nije okružen visokim vrhovima, već hramskim pećinama do kojih se dolazi rižinim poljima.

Posljednju cjelinu čini raznolik spektar radova koje povezuje tema vjerovanja. Cjelina započinje prilogom Krešimira Krnica "Što naučava i koga podučava Bhagavadgītā?" (str. 267–280), koji se bavi mnogoznačnostima *Gīte*, ističući da je riječ o epu koji se odupire jednostavnom objašnjenju, a tematizira ispravno djelovanje u etički izazovnim situacijama. *Gīta* čitatelju nudi praktične savjete kako pristupiti takvim situacijama. Dvije niti čine njezinu jezgru: izlaganje glavnih ideja hinduizma (vjerovanje u Krišnu kao put spasenja) te praktična svrha (vrstan primjer motivacijskog govora). Ipak, zbog višeznačnosti utkane u ovaj ep, Krnic ističe da se njegovi pojedini dijelovi mogu dvojbeno (pro) tumačiti kao opravdanje za djelovanja koja bi u konvencionalnom tumačenju zaslužila prijekor. Autor potom pažnju pridaje filozofiji *Samkhya*, koja svemir tumači kao kombinaciju materijalnog (*prakṛti*) i nematerijalnog elementa (*puruša*), međusobno povezanih trima kvalitetama (*gunama*). Prevladavanje određene kvalitete osobu čini bližom ili daljoj Krišni. U konačnici, autor upućuje na činjenicu da *Gīta* podučava zajedničke karakteristike istine, koje su lako prihvatljive ljudima u nevolji, ali upozorava i na problem njezine zloupotrebe i značenjske labilnosti.

Prilog Denivera Vukelića "Novošamanizmi na primjeru temeljnog (*core*) šamanizma Michaela Harnera" (str. 281–304) fokusira se na pojam *novošamanizma* – suvremenog oblika šamanizma iz druge polovice 20. stoljeća koji spaja šamanističke ideale i prakse sa zapadnjačkim načinom života. Pojam se od osamdesetih godina u akademskom smislu koristi da bi se razdvojile autohtone šamanističke prakse od kasnijih zapadnjačkih derivacija. Autor se, međutim, u radu konkretnije fokusira na Michaela Harnera, utemeljitelja pokreta, koji je oblikovao niz tehnika i vježbi iz kojih je "uklonio" kulturni i religijski sadržaj – ostavljajući temelj (engl. *core*) vjerovanja. Prema zagovarateljima ovog pokreta, navedeni se tip šamanizma može uklopiti u bilo koju kulturnu okolinu oko koje osoba izgrađuje svoju duhovnost. U posljednjem dijelu rada autor predstavlja svoja dva terenska istraživanja: boravak na jednoj od osnovnih radionica Zaklade za šamanske studije u Zagrebu te razgovor s praktičarem temeljnog šamanizma.

Prilog Ratke Relić "Animistička simbolika transa u sibirskom šamanizmu" (str. 305–316) usmjeren je na analizu šamanističkog sustava kod različitih sibirskih naroda. Autorica najprije započinje definicijom klasičnog šamanizma, čija je osnovna uloga liječenje

bolesnika i borba protiv zlih duhova kao uzročnika nesreće i bolesti, a koji su uglavnom vezani uz područje Sibira i središnje Azije. U radu se potom donose tipologije i karakteristike različitih oblika sibirskog šamanizma, uglavnom povezanih s tamošnjim etničkim skupinama: burjatski, tuvinski, hakaški, altajski i jakuski šamanizam. Naglasak u toj tipologizaciji stavljen je na stanje šamanskog transa, segmentarnu podjelu duše, šamansko putovanje u drugi svijet, komunikaciju s duhovima i dr.

Prilog Noela Šurana “Ako si od vetra, hodi van...” – o tradicijskim metodama liječenja i skidanja uroka u Istri” (str. 317–348) predstavlja tradicijske metode liječenje i skidanja uroka u Istri te osobe koje su se njima bavile ili se još uvijek bave. Prvi dio rada usmjeren je na *štrige* – sinonime za vještice – te njihove antipode, krsnike: muškarce i žene koji žive u vjeri i poštenju, a liječe ljude i stoku molitvom, bez naknade. Autor u prilogu iznosi svoje iskustvo liječenja kod lokalnog krsnika. Tom prilikom naglašava svoju insajdersku poziciju, koja mu omogućuje, za razliku od autsajdera koji povremeno obilazi teren, bliski kontakt s osobama koje se bave ovim metodama, o kojima inače nisu sklone javno govoriti. Šuran u kontekstu suvremenih promjena uočava generacijsku razliku među osobama koje se bave tradicijskim metodama liječenja. U odnosu na starije, kod mlađe generacije krsnika potpuno se gubi šamanski moment, dok i dalje ostaju prisutni elementi kršćanske pobožnosti.

Prilog Sonje Miličević Vukelić “Velike dame vještichjeg umijeća – žene u Wicci” (str. 349–360) fokusira se na fenomen Wicce – raširenog ogranaka suvremenog neopaganizma utemeljenog na povijesno-teološkom narativu egiptologinje Margaret Alice Murray. Autorica u radu prikazuje ključne autore koji su uspostavili temelje pokreta i potaknuli promjene unutar njega. Veći naglasak stavljen je na samu utemeljiteljicu Murray, koja je teorije vještichjeg kulta kao prareligije uzdigla na akademsku razinu, čime je potaknula širi val suvremenog vješticharstva. U radu se potom daje pregled ključnih osoba koje su nakon Murray pridonijele promjenama unutar pokreta, kao što su Gerald Brosseau Gardner, Doreen Valiente i Robert Cochrane. Njihovim zalaganjem dolazi do popularizacije pokreta, koji izlazi iz ceremonijalnih soba u prirodu, zadobiva ekofeministički predznak te se širi među samoiniciranim vješticama koje postaju glasne zagovarateljice ekoloških pokreta.

Posljednji u zborniku je prilog “Hommage za Tomu” (str. 361–364) Zvezdane Jembrih, dugogodišnje Vinšćakove terenske suradnice. U ovom kraćem tekstu Jembrih ističe primjenu umjetničkog pristupa i metoda umjetničko-znanstvenih istraživanja u Vinšćakovu radu. Također predstavlja vlastite radove: *land art* instalaciju “Šarene krpe” (2008) iz ciklusa *Crveno, crveno, crveno, crveno*, ostvarenu na lokalitetu sv. Jelene između Motovuna i Opatije, te “Hommage za Tomu i šumu” (2022), izveden u okviru spomenutog skupa posvećenog Vinšćaku, ispod kapele sv. Jakoba na Medvednici.

Knjiga *Mit, vjerovanje i prostor* u zborničkoj formi na jednome mjestu sintetizira životopis i znanstvenoistraživački rad Tome Vinšćaka – znanstvenika širokih horizonata i nastavnika “izvan okvira”: sklonog uključivanju različitih dionika u procese (su)kreiranja znanja i otvorenog prema novim eksperimentalnim pristupima. Svaki od priloga u ovome zborniku, bilo da se izravno ili neizravno referira na Vinšćakov rad, vješto ocrtava njegov istraživački *credo* te dijeli inter- i transdisciplinarnu istraživačku orijentaciju. Zbog toga ova knjiga – u duhu ideje otvorene znanosti – može biti zanimljiva i

nestručnoj javnosti. Za kraj ovog osvrta preostaje odgovoriti na uvodnu tvrdnju: osim istraživačima koji se bave srodnim temama ili koji dijele široke istraživačke interese, ova knjiga može biti relevantna i za stručnjake koji se bave poviješću discipline. Ovaj zbornik, naime, omogućava osnovni uvid u znanstvenu biografiju etnologa Tome Vinščaka te širok spektar tema i interesa kojima se bavio, čime ga jasno možemo smjestiti u povijesni kontekst suvremene hrvatske etnologije i kulturne antropologije. Inozemne etnologije već su (po)daleko odmakle u objavljivanju publikacija vezanih uz biografije istaknutih etnologa i kulturnih antropologa. Pitanje zašto takva praksa još uvijek nije dovoljno zaživjela u hrvatskoj etnologiji zaslužuje odgovor na nekom drugom mjestu.

Ivan Grkeš

Naša plaža. Kulturnoantropološko istraživanje splitskih plaža i plažnih kultura: studija slučaja gradske plaže Bačvice, Vedrana Premuž Đipalo, Etnografski muzej Split, Split, 2024., 276 str.

Knjiga *Naša plaža*, objavljena uz izložbu *Plaža je sretno mjesto*, održanu u Etnografskom muzeju Split od 23. studenoga 2024. do 31. siječnja 2025., predstavlja prvu cjelovitu etnološku i kulturnoantropološku studiju o plažnoj kulturi i prostoru, s posebnim naglaskom na splitsku plažu Bačvice. Istražuje društveno-kulturni odnos ljudi i plaže te se temelji na kvalitativnoj metodologiji koja uključuje terenski rad, intervju s različitim akterima i kritičku analizu diskursa različitih izvora.

U prva dva poglavlja autorica donosi pojmovna određenja plaže te pregled istraživanja plažnih prostora i plažne kulture. Prikazuje povijesnu promjenu odnosa prema moru i obali - od straha i odbijanja prema užitku i obožavanju - pri čemu su obale postupno postale prostori odmora, identiteta i potrošnje. Plaže su se razvile od romantičnih i uzvišenih krajolika do zabavnih i globaliziranih prostora, koji danas simboliziraju univerzalno iskustvo odmora i bijega iz svakodnevice. Teorijski okvir počiva na obimnoj i raznovrsnoj literaturi (etnološkoj i kulturnoantropološkoj, kulturnogeografskoj, sociološkoj, filozofskoj, povijesnoj i povijesnoumjetničkoj) vezanoj uz baštinu, turizam, prostor i mjesto, javni prostor, kulturu svakodnevice i dokolice te plažnu kulturu. Tema plaže, s Bačvicama kao studijom slučaja, argumentirano se promišlja i analizira pomoću koncepta društvene proizvodnje i društvenog oblikovanja prostora, stvaranja mjesta liminalnosti, plažnih kultura i identiteta prostora.

U drugom dijelu knjige istražuje se društveno oblikovanje prostora kao konstrukcije simboličkih značenja koja mu pridaju posjetitelji. Peto poglavlje donosi studiju slučaja plaže Bačvice, odabrane zbog njezine stoljetne kupališne tradicije i uloge jednog od najposjećenijih gradskih okupljališta lokalnog stanovništva. Istodobno, Bačvice su izrazito prisutne u medijskom diskursu te su posljednjih godina postale prepoznatljiv simbol identiteta grada Splita. Kako je istaknuo jedan od sugovornika: "Ono što asocira svakog građanina Hrvatske na Split: picigin, Bačvice, Hajduk, Marjan." Autorica istražuje plažu kao identitetsko mjesto u svakodnevici stanovnika Splita u povijesti i danas. Kroz teorijski pristup oprostornjavanja kulture, s jedne strane dijakronijskim pregledom povije-